

OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

Lea Očko

**POZNAVANJE IN UPORABA ELEKTRONSKIH
INFORMACIJSKIH VIROV: PRIMER UPORABNIKOV
OSREDNJE KNJIŽNICE CELJE**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Celje, 2017

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, **Lea Očko**, izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: **Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje**.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

V Celju, dne 25. 10. 2017

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Lea OČKO

Naslov pisne naloge: Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje

Kraj: Celje

Leto: 2017

Število strani: 25   Št. slik: 8   Št. preglednic: 8

Število prilog: 1   Št. strani prilog: 4

Število referenc: 22

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Osrednji knjižnici Celje

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Andreja VIDEČ

UDK: 004.65:027(497.431)

Ključne besede: elektronski viri, splošne knjižnice, podatkovne zbirke, uporaba

Izvleček:

Osrednja knjižnica Celje svojim uporabnikom nudi oddaljen dostop do e-virov in podatkovnih zbirk in jih o tem obvešča z letaki in individualnim svetovanjem ter na spletni strani. Z raziskavo smo želeli pridobiti podatke o seznanjenosti uporabnikov s ponudbo e-virov ter njihovi uporabi. Ker statistični podatki kažejo majhno uporabo e-virov, bo rezultate raziskave knjižnica uporabila pri načrtovanju njihove promocije in izobraževanja uporabnikov. S spletnim anketnim vprašalnikom je bilo zajetih 155 uporabnikov, od katerih jih je večina seznanjena z e-viri, a jih ne uporabljajo redno. O uporabi bi želeli izvedeti več, predvsem na spletni strani ali na skupinski predstavitvi. E-vire večinoma uporabljajo za službo in prosti čas, manj pa za študij oziroma šolo. Izkazalo se je, da predvsem tisti v najstarejši starostni skupini e-virov ne uporabljajo, odrasli jih uporabljajo pogosteje, a še vedno večina virov ni uporabljana zelo pogosto. Anketiranci so jih obiskali le nekajkrat letno, ali pa jih sploh še niso obiskali. Preseneča rezultat, da večina mladih do 20 let ni seznanjena s ponudbo e-virov. Pridobljeni podatki kažejo na to, da je treba na področju promocije storiti še več, tako na spletni strani kot drugje. Prav tako so uporabniki izrazili željo po razširitvi ponudbe na nekaj dodatnih področij.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	ELEKTRONSKI VIRI	2
2.1	E-VIRI V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE	4
2.2	STATISTIČNI PODATKI O UPORABI E-VIROV ZA OSREDNJO KNJIŽNICO CELJE.....	7
2.3	PROMOCIJA E-VIROV V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE	8
3	RAZISKAVA O POZNAVANJU IN UPORABI E-VIROV V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE.....	9
3.1	SORODNE RAZISKAVE	9
3.2	HIPOTEZE	10
3.3	RAZISKOVALNA METODA.....	11
3.4	ANKETNI VZOREC	11
3.5	REZULTATI	12
4	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI.....	19
5	VIRI.....	23

KAZALO SLIK

Slika 1:	Starost anketirancev (n = 151)	12
Slika 2:	Izobrazba anketirancev (n = 151).....	12
Slika 3:	Status anketirancev (n = 151).....	13
Slika 4:	Seznanjenost anketirancev z brezplačnim dostopom do e-virov, ki jih imajo kot člani OKC (n = 159).....	13
Slika 5:	Uporaba vsaj enega izmed e-virov, do katerih imajo anketiranci dostop kot člani OKC (n = 88)	14
Slika 6:	Področja e-virov, ki bi anketirance še zanimala v ponudbi OKC (n = 53)	15
Slika 7:	Namen uporabe e-virov (n = 55)	16

Slika 8: Naprave, iz katerih anketiranci dostopajo do e-virov (n = 55) 17

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Obisk e-virov v obdobju 2015–2016 7

Tabela 2: Obisk e-virov v letu 2017 8

Tabela 3: Število izposojenih e-knjig na Biblos.si 8

Tabela 4: Pogostost uporabe e-virov 15

Tabela 5: Uporaba e-virov glede na starostno skupino 17

Tabela 6: Uporaba e-virov glede na status 18

Tabela 7: Seznanjenost z e-viri glede na starostno skupino 18

Tabela 8: Uporaba e-virov glede na status in namen 19

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ZAHVALA

Zahvaljujem se Osrednji knjižnici Celje za zaupanje in za priložnost usposabljanja s pripravo na bibliotekarski izpit. Posebna zahvala gre sodelavcem in mentorici Andreji Videc, ki so pomagali z idejami in z motivacijo.

1 UVOD

Tiskane knjige že nekaj časa ne predstavljajo edine ponudbe v knjižnicah, uporabnikom je namreč na voljo vedno več storitev, pri katerih jim knjižnic sploh ni potrebno obiskati. Tako je tudi s ponudbo elektronskih informacijskih virov (dalje v besedilu e-viri), ki so na voljo s storitvijo oddaljenega dostopa in jih svojim članom ponuja Osrednja knjižnica Celje (dalje v besedilu OKC). Ker se pri uporabi z oddaljenim dostopom izgubi neposreden stik z uporabniki, ki ga običajen obisk omogoča, je še toliko bolj pomembno, da knjižnica sledi uporabi e-virov in poskuša pridobiti mnenje uporabnikov.

Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje za obdobje 2015–2020 (2015, str. 3) navaja, da je »Osrednja knjižnica Celje splošna knjižnica, ki izvaja knjižnično dejavnost kot javno službo na območju Mestne občine Celje in po pogodbi za občine Dobrna, Štore in Vojnik, ter osrednja območna knjižnica celjske in zasavske regije, v katerih poleg Osrednje knjižnice Celje deluje še enajst osrednjih knjižnic, za katere izvaja naloge v skladu s Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah.« Ta pravilnik navaja zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, v okviru katerega OKC za vse knjižnice na območju nabavlja izbrane podatkovne zbirke in druge e-vire.

OKC je imela konec leta 2016 nekaj več kot 450.000 enot gradiva in 15.617 aktivnih članov, med katerimi je največ zaposlenih (26,5 %), sledijo osnovnošolci (18,1 %), srednješolci (15 %), skupaj redni in izredni študenti (12,9 %) ter upokojenci (10,6 %), ostale kategorije (predšolski otroci, brezposelne osebe, pravne osebe in drugi) predstavljajo vsaka posamično delež manjši od 10 %. Skupaj zabeležen obisk knjižnice je bil 432.028, od tega je bilo 162.188 obiskov zaradi izposoje na dom (Programsko in finančno poročilo za leto 2016, 2017).

Poleg lokacije in nove stavbe tudi razvejane storitve sodijo med razloge, da je knjižnica najbolj obiskana kulturna ustanova v mestu in je prostor kulture, izobraževanja in srečevanja. Knjižnica je za trenutno obdobje razvoja pozornost namenila tudi e-virom, zagotavljanju dostopnosti do podatkovnih zbirk, izposoji elektronskih knjig ter širitvi svojih storitev v spletno okolje (Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje za obdobje 2015–2020, 2015).

V prvem delu naloge so na kratko predstavljeni e-viri, njihovo izbiranje in vrednotenje v knjižnicah, sledi pregled virov, ki jih nudi OKC. Dodanih je nekaj statističnih podatkov in dejavnosti za promocijo. Nato so predstavljene sorodne raziskave in njihovi rezultati. V raziskavi nas je zanimalo, v kolikšni meri so uporabniki knjižnice seznanjeni s ponudbo e-virov, koliko jih uporabljajo in kaj bi jim knjižnica še lahko ponudila na tem področju. V ta namen smo postavili štiri hipoteze, ki zaobjemajo demografske značilnosti uporabnikov (starost), namen uporabe in pa splošno seznanjenost s ponudbo e-virov. Uporabljena je bila anketna metoda, odločili smo se za spletno anketiranje. Rezultati in zaključki so predstavljeni v zadnjih dveh poglavjih.

2 ELEKTRONSKI VIRI

Definicija e-virov ni enoznačna in je odvisna tudi od tega, kdaj je nastala, saj se tehnologije hitro spreminjajo. Kljub temu lahko med njimi potegnemo vzporednice.

Tako denimo mednarodni standardni bibliografski opis elektronskih virov (ISBD(ER), 2000, str. 1) elektronske vire pojmuje kot »gradiva, s katerimi upravlja računalnik, vključno z gradivi, za katere je potrebna na računalnik priključena periferna oprema (npr. predvajalnik za CD-ROM).« V nadaljevanju te vire standard deli še na podatke, programe in kombinacijo podatkov in programov (npr. onlajn servis, interaktivni mediji) ter na vire z lokalnim dostopom in vire z dostopom na daljavo.

Iflina navodila za razvoj zbirk elektronskih virov, ki so nastala kasneje (Johnson, S. et al., 2012), pa denimo navajajo posodobljeno definicijo, saj periferna oprema za dostopanje do e-virov ni več ključnega pomena. Elektronski viri so tako tista gradiva, ki potrebujejo računalniški dostop z osebnim računalnikom, s centralnim računalnikom ali s pomočjo mobilne naprave. Lahko so dostopni na internetu ali lokalno. Med najpogostejše tipe sodijo e-revije, e-knjige, zbirke s celotnimi besedili, zbirke kazal in zbirke izvlečkov, zbirke referenčnega gradiva (biografije, slovarji, imeniki, enciklopedije ipd.), numerične in statistične zbirke podatkov, digitalne slike ter elektronski zvočni in video viri.

Bibliotekarski terminološki slovar (Kanič, I. et al., 2009, str. 88) elektronski vir definira kot »vir v elektronski obliki ali na elektronskem mediju, npr. podatkovna zbirka, elektronska knjiga, elektronski časopis, spletna stran.«

V nadaljevanju ločimo tudi med e-viri na splošno in podatkovnimi zbirkami, ki jih nudi knjižnica, pri čemer so slednje v Bibliotekarskem terminološkem slovarju (2009, str. 236) definirane kot »v elektronski obliki shranjeni podatki, namenjeni poizvedovanju, npr. besedilna zbirka, numerična zbirka, zbirka z besedili.«

S tem, ko so knjižnice svojo ponudbo razširile tudi na elektronske vire ter tako združile različne vire pod »eno streho«, so postale t. i. hibridne knjižnice (Baruchson-Arbib in Bronstein, 2002).

Tudi Gorman (2003) navaja spremembe v ponudbi knjižnic, ki sedaj v zbirkah združujejo t. i. štiri zvrsti dokumentov:

- lokalni fizični dokumenti,
- fizični dokumenti, ki so z medknjižnično izposajo na voljo iz drugih knjižnic,
- kupljeni ali naročeni e-viri,
- 'brezplačni' e-viri.

Ni dovolj, da knjižnica svojim uporabnikom nudi določen izbor e-virov. Uporabnike je potrebno informirati o njihovem obstoju in jim svetovati glede njihove uporabe ter uporabo tudi spremljati. Johnson et al. (2012) navajajo, da naj bi knjižnica pred obnovitvijo naročniškega razmerja pri določenem informacijskem viru in pred sklenitvijo novih naročnin ugotavljala tudi smotrnost le-tega. To naj stori s pregledom statistike, ki bo pokazala, ali je določen vir še relevanten za uporabnike, kakšni so trendi njegove uporabe in kako so viri med sabo primerljivi glede cene na uporabo. S statistiko se lahko ugotavlja tudi, kako stroškovno učinkoviti so sedanji dostopi in ali bi bila smiselna oziroma potrebna kakšna sprememba (paketni dostop, plačilo glede na ogled oziroma t. i. pay per view, določen nabor vsebin ipd.). Pomembno je tudi, kako zanesljivi so viri, iz katerih izhajajo statistični podatki (npr. ICOLC's Guidelines For Statistical Measures of Usage of Web-Based Information Resources in/ali COUNTER). Sama statistika pa ni dovolj pri ugotavljanju smotrnosti nakupa, saj je potrebno ugotoviti, kako učinkovito je knjižnica promovirala e-vire in ali je uporabnikom ponudila izobraževanje in gradiva za uporabo e-virov.

Med cilji, ki smo si jih zastavili v tej nalogi je tudi ugotoviti, kako učinkovito je knjižnica v preteklosti svoje uporabnike seznanila z e-viri, ki jim jih ponuja, kakšna je njihova trenutna uporaba, kaj knjižnica dela sedaj in ali bi potrebno na tem področju narediti še kaj več. S preverjanjem tega in z natančnejšim pregledom statistike se lahko knjižnica odloči za nadaljnje ravnanje glede nabave e-virov.

2.1 E-VIRI V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE

Tudi OKC kot splošna knjižnica spada med hibridne knjižnice in poleg fizičnega gradiva svojim uporabnikom nudi tudi elektronske vire. To nalogo ji nalaga Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1), ki v drugem členu med drugim knjižnično dejavnost opisuje kot javno službo, ki zajema zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva ter zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij.

OKC kot osrednja območna knjižnica e-virov ne naroča le za svoje uporabnike, temveč v okviru zagotavljanja povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij to nalogo opravlja za knjižnice na celotnem območju. Del e-virov naroča v sodelovanju s konzorcijem COSEC, del sama, zagotavljanje dostopa do podatkovne zbirke EBSCO pa financira ZBDS. V letu 2017 OKC v okviru programa izvajanja posebnih nalog osrednje območne knjižnice zagotavlja dostop do naslednjih podatkovnih zbirk: IUS-info, FIND-info, Press Reader, EBSCO, EBSCO eBook Public Library Collection, Ebonitete.si in dostop do arhiva časopisa Večer. Vsi viri so na voljo članom knjižnic iz prostorov knjižnice ali z oddaljenim dostopom (Program izvajanja posebnih nalog osrednje območne knjižnice za leto 2017, 2017).

Del sredstev za nabavo oziroma naročanje prej omenjenih podatkovnih zbirk nameni Ministrstvo za kulturo, del pa prispevajo knjižnice same glede na število potencialnih uporabnikov (strošek na potencialnega uporabnika znaša 0,029235075 evra). Ministrstvo je v letu 2017 prispevalo 14.000 evrov, kar predstavlja 61 % celotnih stroškov nabave oziroma naročanja podatkovnih zbirk.

Svojim članom OKC ponuja še dostop do Slovarja slovenskega knjižnega jezika, Gvin.com in e-knjižnice Biblos.

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kot že omenjeno, OKC del virov naroča v sodelovanju s konzorcijem COSEC, ki skrbi za skupno pridobivanje e-virov s področja družboslovja in humanistike za podporo izobraževanju, raziskovanju in splošnemu razvoju. Konzorcijska nabava licenčnih digitalnih vsebin s pomočjo izkušene mednarodne pogajalske skupine vsem članicam zagotavlja najugodnejše nabavne pogoje in najugodnejše cene. V COSEC, katerega koordinator je Narodna in univerzitetna knjižnica, je bilo leta 2015 vključenih 69 visokošolskih knjižnic, 58 splošnih knjižnic, 9 raziskovalnih inštitutov in 4 specialne knjižnice (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2017).

V nadaljevanju so na kratko predstavljeni e-viri, ki so uporabnikom na voljo z oddaljenim dostopom.

EBSCOhost: nudi dostop do podatkovnih zbirk s celotnim besedilom in do podatkovnih zbirk z izvlečki, oboje večinoma v angleškem jeziku. Omogoča iskanje, pregledovanje, tiskanje in shranjevanje celotnih besedil člankov po zbirkah Academic Search Elite, Regional Business News, MasterFILE Premier, ERIC, GreenFILE in Business Source Main Edition ter iskanje po bibliografskih navedbah in povzetkih v zbirkah MEDLINE in Library, Information Science & Technology Abstracts (Osrednja knjižnica Celje, 2017a).

EBSCO eBooks Public Library Collection: ponuja zbirko e-knjig večinoma v angleškem jeziku, ki je bila oblikovana posebej za javne knjižnice. Zbirka vključuje leposlovno in strokovno literaturo za odrasle in mlade kot tudi širok obseg tem, ki bodo ustrezala radovednim in raziskovalnim potrebam obiskovalcev (Osrednja knjižnica Celje, 2017a).

Spletni arhiv časopisa Večer: zajema arhiv člankov od leta 1945 do danes (Osrednja knjižnica Celje, 2017a).

Gvin.com: gre za spletni servis, ki omogoča vpogled v celotno evidenco sprememb in poslovanja določenega podjetja, tudi zgodovino dogajanja (pretekle lastniške povezave ipd.). Pomaga odkriti poslovne povezave, kot so lastništvo, vodstvo in nadzorni sveti v podjetjih. Omogoča analize, s katerimi se lahko razišče in spremlja gibanje trga in položaj podjetij na njem. Namenjen je vodstvom podjetij, vodilnim delavcem v finančnem, računovodskem, prodajnem in komercialnem sektorju, ter analitičnim oddelkom (Bisnode, 2017a).

Ebonitete.si: gre za aplikacijo, ki nudi pregled parametrov poslovanja za več kot 200.000 poslovnih subjektov. Na enem samem mestu so zbrani splošni, računovodski in ostali finančni podatki o izbranem podjetju. (Prva bonitetna agencija, 2017).

IUS info: portal ponuja zbirko pravnih informacij v Sloveniji in obsega zakonodajo, sodno prakso in pravno literaturo. Dokumenti so med sabo povezani z drugimi sorodnimi dokumenti, strokovnimi članki, obrazci in pripomočki (IUS Software, 2017a).

FIND info: portal povezuje zbirke podatkov, obrazcev in pripomočkov s področij financ, davkov in računovodstva, vsebine so medsebojno povezane in so urejene po ključnih predpisih, ki obravnavajo strokovna vprašanja (IUS Software, 2017b).

PressReader: je podatkovna zbirka, ki prinaša tekoče izdaje več kot 3000 nacionalnih, regionalnih in lokalnih časnikov in revij iz vsega sveta, na voljo so vsebine v številnih jezikih, nekaj je tudi slovenskih vsebin (Osrednja knjižnica Celje, 2017a).

Slovar slovenskega knjižnega jezika: gre za najobširnejše in najpomembnejše slovensko slovarsko delo. Nova izdaja, ki je izšla v letu 2014, je dopolnjena z opisi besed in pomenov, ki so se v slovenščini širše uveljavili v zadnjem poltrem desetletju (po letu 1991) (Osrednja knjižnica Celje, 2017a).

E-knjižnica Biblos: Biblos omogoča izposojanje e-knjig v slovenskem jeziku in branje na osebni računalnik, mobilni telefonu, tablici ali bralniku. Uporabnik lahko ima hkrati izposojene 4 knjige, izposojevalni rok je 14 dni, vendar si lahko bralec izbrani naslov ponovno izposodi. Trenutno je članom OKC na voljo nekaj manj kot 1000 naslovov (Osrednja knjižnica Celje, 2017b).

V nalogi smo se osredotočili na zgoraj navedene vire, ki po Gormanu (2003) sodijo v kategorijo naročenih oziroma zakupljenih virov. Sicer pa OKC poleg teh virov uporabnikom nudi še prosto dostopne e-vire, na katere tudi sama prispeva vsebine: Celjskozasavski.si – biografski leksikon celjskega območja in Zasavja, portal Kamra.si, Digitalna knjižnica Slovenije dlib.si, portal dobreknjige.si ter Priporočamo.

2.2 STATISTIČNI PODATKI O UPORABI E-VIROV ZA OSREDNJO KNJIŽNICO CELJE

Pri zbiranju in obdelavi statističnih podatkov o uporabi e-virov se pojavlja kar nekaj težav. Različni ponudniki e-virov nudijo različne parametre, pri čemer vsi niso primerljivi med sabo. Podatkovna baza EBSCO denimo nudi statistiko COUNTER, ki jo Johnson et al. (2012) navajajo kot zanesljivo statistiko, PressReader nudi svoj modul za spremljanje statističnih podatkov, Gvin pošlje knjižnici statistiko po elektronski pošti, vendar je uporaba merjena v točkah, ki jih je potrebno preračunavati, prav tako po elektronski pošti statistiko pošilja IUS info. Enotni statistični podatki so na voljo le za storitev oddaljenega dostopa (z orodjem Sawmill), kjer se uporabnik za dostop do e-virov vpiše s svojo člansko številko in geslom (na voljo za naslednje e-vire: EBSCOhost, EBSCO eBooks Public Library Collection, Spletni arhiv časopisa Večer, Gvin.com, Ebonitete.si, IUS info, FIND info, PressReader in Slovar slovenskega knjižnega jezika). OKC je do vključno leta 2016 omogočala tudi neposreden dostop do e-virov iz prostorov knjižnice na podlagi IP dostopa, od leta 2017 pa je tudi za obisk iz knjižnice potreben vpis, tako da bodo statistike Sawmill v prihodnjih letih kazale vso uporabo (tako iz knjižnice kot od doma), za nazaj pa podatki še ne vključujejo vseh prijav. Orodje ne omogoča spremljanja prehajanja med podatkovnimi zbirkami znotraj seje, težava pa se pojavlja tudi pri storitvi PressReader, pri kateri se lahko uporabnik z aplikacijo na mobilnem telefonu vpiše na katerem koli Hotspot mestu po Evropi, ti podatki pa niso vključeni v Sawmill, čeprav gre za prijavo člana OKC. Tabela 1 prikazuje podatke iz orodja Sawmill za leti 2015 in 2016, kjer torej dostop iz prostorov OKC ni bil zajet. Tabela 2 kaže podatke za dostop v prvi polovici leta 2017, kjer je zajet ves dostop.

Tabela 1: Obisk e-virov v obdobju 2015–2016

leto	število obiskov strani	število članov	število aktivnih članov OKC
2015	2.908	341	16.048
2016	3.567	416	15.617

Iz Tabele 1 je razvidno, da se je med leti 2016 in 2017 povečalo tako število članov, ki so uporabljali oddaljeni dostop, kot tudi število obiskov strani. Če pogledamo še število obiskov v prvi polovici leta 2017 (Tabela 2) je opazen trend naraščanja obiskov, saj je število obiskanih strani že skoraj doseglo število v celotnem letu 2015, vendar je treba upoštevati, da je v teh podatkih (za leto 2017) zajet še dostop iz prostorov knjižnice. Glede na število

aktivnih članov OKC je delež uporabe e-virov dokaj nizek, saj dosega le nekaj več kot 2 % vseh uporabnikov.

Tabela 2: Obisk e-virov v letu 2017

obdobje	število obiskov strani	število članov
januar-junij 2017	2.410	235

Pri statističnih podatkih za izposajo e-knjig Biblos lahko v Tabeli 3 vidimo, da se je število izposojenih e-knjig skoraj podvojilo med leti 2015 in 2016, trend naraščanja se kaže tudi letu 2017, saj je izposoja v prvi polovici leta že skoraj dohitela celotno izposajo v letu 2015. Žal knjižnica ne prejme podatkov o tem, koliko uporabnikov si je izposodilo e-knjige.

Tabela 3: Število izposojenih e-knjig na Biblos.si

leto	število izposojenih knjig
2015	1.196
2016	2.196
januar-junij 2017	1.171

2.3 PROMOCIJA E-VIROV V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE

OKC se trudi e-vire približati uporabnikom na različne načine. Tako z objavami v različnih medijih (Videc, 2010), kot s tiskanimi navodili in zloženkami, ki jih uporabniki pridobijo ob vpisu v knjižnico in na informatorskih mestih v knjižnici, na primer zloženka Rastem z e-viri (Vidmar in Kavčič, 2016) ter zloženka EBSCOhost. Prav tako je knjižnica leta 2016 pripravila posebno informacijsko točko za promocijo e-virov v okviru projekta Rastem z e-viri, kjer je bil en teden na voljo informator, ki je usposobljen za svetovanje pri uporabi e-virov. Oddaljen dostop je omenjen tudi dijakom prvih letnikov celjskih srednjih šol, ki knjižnico obiščejo v okviru projekta Rastem s knjigo.

3 RAZISKAVA O POZNAVANJU IN UPORABI E-VIROV V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE

3.1 SORODNE RAZISKAVE

V Goriški knjižnici Franceta Bevka je bila pred kratkim izvedena sorodna raziskava (Kralj, 2015). Avtorica je v okviru priprave diplomske naloge raziskovala poznavanje elektronskih bibliografskih, tekstovnih in drugih podatkovnih zbirk s strani uporabnikov knjižnice. V anketi je bilo zajetih 214 anketirancev, od katerih jih je bila velika večina (89 %) seznanjena s ponudbo e-virov, vendar jih je izmed teh e-vire uporabljala le nekaj več kot polovica (56 %). Zanimivi so rezultati namena uporabe e-virov, saj so dokaj enakomerno razporejeni v vseh treh kategorijah. In sicer nekaj več kot tretjina (36 %) anketiranih v raziskavi je e-vire najpogosteje uporabljala za potrebe učenja, 30 % za potrebe raziskovanja, 29 % pa za prosti čas. Med viri, ki jih ponuja knjižnica, so anketiranci največ uporabljali Biblos (44 %), sledita portal Dobreknjige.si (29 %) ter Slovar slovenskega knjižnega jezika 2 (24 %). Iz rezultatov sledi, da večina anketirancev ve za e-vire, uporabljajo pa jih v manjši meri oziroma le polovica vprašanih. Anketiranci so izrazili tudi željo po skupinski predstavitvi e-knjig, za individualno svetovanje se ne bi odločil nihče. Goriška knjižnica si je že v preteklosti prizadevala za promocijo e-virov, tudi s projektom Rastem z e-viri, vendar so rezultati ankete pokazali, da je njegova prepoznavnost precej slaba. So pa tisti, ki so bili seznanjeni z njim, projekt ocenili kot zelo dober.

Tudi v Narodni in univerzitetni knjižnici, kjer pogosto izvajajo študije uporabnikov, so leta 2013 uporabnike spraševali o uporabi e-virov (Ambrožič, 2015). Uporaba e-virov je predstavljala le del ankete, študija je zajemala tudi razloge za obisk knjižnice, storitve, ki jih obiskovalci uporabljajo in zadovoljstvo s storitvami. Rezultati so pokazali, da največ uporabnikov e-virov in storitev uporablja knjižnični katalog COBISS/OPAC (29 % večkrat na teden), najmanj pogosto pa so uporabljali izposojlo e-knjig (83 % nikoli), online referenčna servisa Vprašaj knjižničarja in Vprašaj NUK (85 % nikoli) ter portal Slovenska bibliografija (81 % nikoli). Tudi ostale elektronske storitve so anketiranci uporabljali le v manjši meri. Mrežnika, mEga iskalnika in portala DiKUL še nikoli ni obiskalo več kot polovica uporabnikov e-virov in storitev. V oceni zadovoljstva s ponudbo informacijskih virov pa so anketiranci izkazali višjo stopnjo zadovoljstva s ponudbo tiskanih knjig (povprečna ocena 3,8)

in s ponudbo revij (povprečna ocena 3,7) kot pa zadovoljstvo s ponudbo e-virov (povprečna ocena 3,6). Sicer pa se je povprečna ocena zadovoljstva s posameznimi e-viri zvišala glede na predhodno raziskavo (potekala je leta 2008) pri vseh virih, razen pri DiKUL.

V raziskavi, ki so jo v Narodni in univerzitetni knjižnici izvedli leta 2015 (Ambrožič, 2016), so prav tako ugotavljali obseg uporabe e-virov. Rezultati so bili podobni kot pri dve leti starejši raziskavi (Ambrožič 2015), ponovno se je za najpogosteje uporabljan vir izkazal COBISS/OPAC (najmanj enkrat tedensko ga uporablja 50 % anketirancev), sledijo pa spletna stran knjižnice, Mrežnik in Digitalna knjižnica Slovenije. Med e-viri, pri katerih je bila ugotovljena najnižja uporaba, sta ponovno referenčni servis Vprašaj knjižničarja ter Slovenska bibliografija, kar 89 % anketirancev pa še nikoli ni uporabilo servisa e-knjige po naročilu, ki je plačljiva storitev in povečanja uporabe pri njej ne pričakujejo. Kar tretjina anketirancev še ni bila seznanjena z možnostjo izposoje e-knjig Biblos (storitev NUK ponuja od leta 2014, tako da je šlo za relativno novost). Nekaj manj kot tretjina vprašanih (27 %) e-virov pri svojem delu oziroma študiju še ni uporabilo.

3.2 HIPOTEZE

Tako kot v Goriški knjižnici Franceta Bevka smo tudi v OKC zaznali potrebo po raziskavi seznanjenosti uporabnikov z e-viri in po raziskavi uporabe e-virov. Ker gre za storitve, pri katerih knjižničarji niso v neposrednem stiku z uporabniki, je težko oceniti, kako so uporabniki zadovoljni s temi storitvami in kaj bi se na tem področju lahko izboljšalo. Kot navajajo tudi Johnson et al. (2012), sama statistika uporabe ni dovolj, zato smo se tudi v primeru naše raziskave odločili še za preverjanje z anketno metodo.

Zanimalo nas je, v kolikšni meri so uporabniki seznanjeni z e-viri in tudi, kako sami ocenjujejo obseg njihove uporabe. Ker ima OKC med svojimi člani tudi študente več fakultet, ki svoje programe izvajajo v Celju, smo predvidevali, da se e-viri v večji meri uporabljajo za namene študija.

Postavili smo naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Večina uporabnikov OKC ve, da lahko člani knjižnice brezplačno uporabljajo e-vire s storitvijo oddaljenega dostopa, vendar jih ne uporabljajo redno.

- Hipoteza 2: Mlajši odrasli (do 40 let) e-vire, ki jih ponuja OKC, uporabljajo v večji meri kot starejši odrasli (41 let in več).
- Hipoteza 3: Uporabniki knjižnice e-vire uporabljajo predvsem za namene študija.
- Hipoteza 4: Uporabniki knjižnice do e-virov dostopajo iz različnih naprav.

3.3 RAZISKOVALNA METODA

Za raziskovalno metodo smo izbrali anketno metodo, ki sodi med kvantitativne metode in je značilna za družboslovne vede. Omogoča nam zbiranje podatkov o človeškem vedenju, na primer o sposobnostih, stališčih, mišljenju, vrednotah, čustvih, ki nam jih denimo opazovanje in statistični podatki ne razkrijejo. Poleg tega je tudi ekonomična, saj v kratkem času omogoča zbiranje velikega števila podatkov. Pri anketnem vprašalniku je potrebno upoštevati tudi slabosti, saj vse odgovore statistično obdelamo enakovredno, vendar pa lahko imajo anketiranci različno stopnjo znanja oziroma strokovnosti, da vprašalnik ni pretežak, pa je potrebno nivo prilagoditi najnižji ravni. Prav tako lahko anketiranci dajejo odgovore v skladu z družbenimi normami, pri čemer nam pomagata anonimnost in indirektna vprašanja (Ambrožič, 2005).

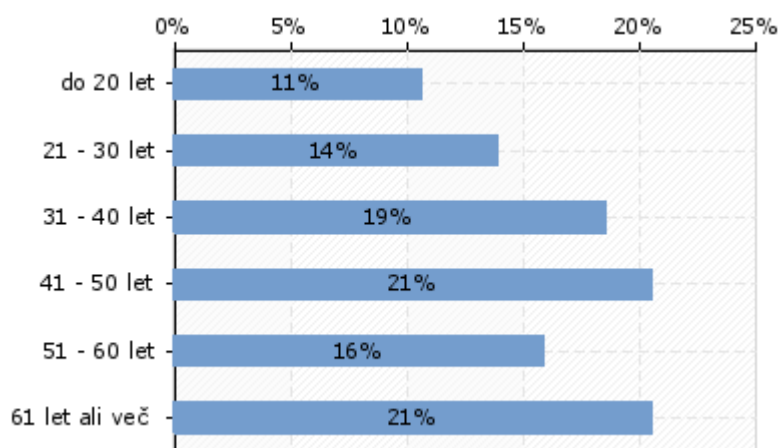
Oblikovali smo vprašalnik, ki vsebuje 16 vprašanj, od katerih jih je 7 polodprtih, eno vprašanje pa zajema mersko lestvico. Anketo smo objavili na spletni strani knjižnice in jo delili na družbenih omrežjih (Facebook) ter poslali po elektronski pošti tistim uporabnikom, ki so prijavljeni na prejemanje obvestil knjižnice. Vprašalnik je bil izdelan s pomočjo spletnega orodja 1KA (<https://www.1ka.si/>), anketiranje je trajalo od 4. 9. do 16. 9. 2017. Po zaključku anketiranja smo prejeli 159 rešenih vprašalnikov, 151 jih je bilo rešenih v celoti. Pri statističnih obdelavah smo upoštevali tudi delno izpolnjene. Vprašalnik je dostopen v Prilogi 1.

3.4 ANKETNI VZOREC

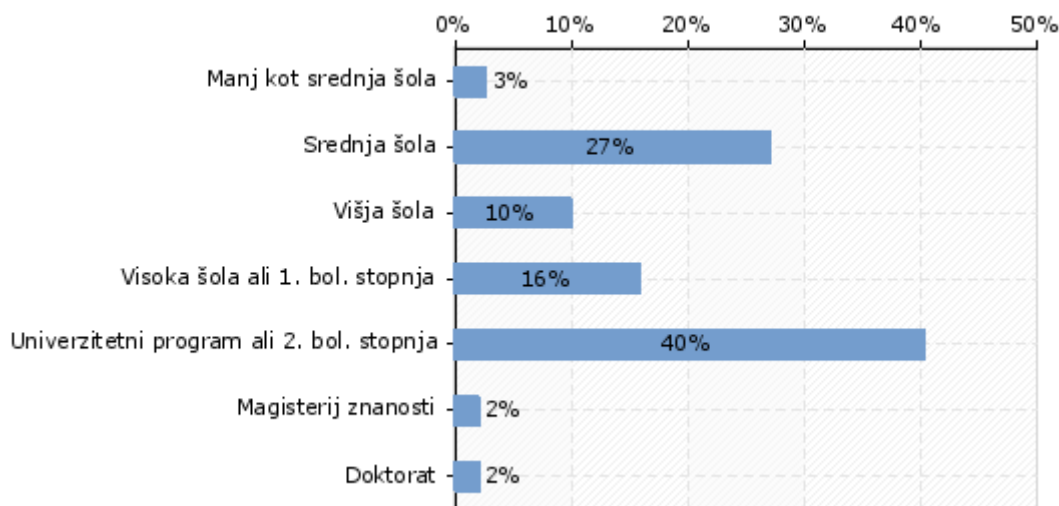
Z anketnim vprašalnikom smo zajeli neverjetnostni vzorec anketirancev, ki je bil pridobljen s priložnostnim vzorčenjem. Zajetih odgovorov torej zaradi nereprezentativnosti ne moremo posploševati na celotno populacijo (vse obiskovalce oziroma uporabnike knjižnice), a nam vendarle prinašajo nekaj preglednih rezultatov o tem, kako uporabniki zaznavajo ponujene storitve, na podlagi katerih se lahko knjižnica odloči za nadaljnje usmeritve.

3.5 REZULTATI

Vzorec 151 vprašanih ima naslednje demografske značilnosti: velika večina vprašanih je ženskega spola (83 %), največ jih sodi v starostni skupini med 41 in 50 let (21 %) ter nad 61 let (prav tako 21 %). Najmanj zastopana je starostna skupina starih manj kot 20 let (11 %) (Slika 1). Kar več kot tretjina vprašanih (40 %) ima dokončan univerzitetni program šolanja oziroma 2. bolonjsko stopnjo. Sledi srednješolska izobrazba s 27 % (Slika 2).

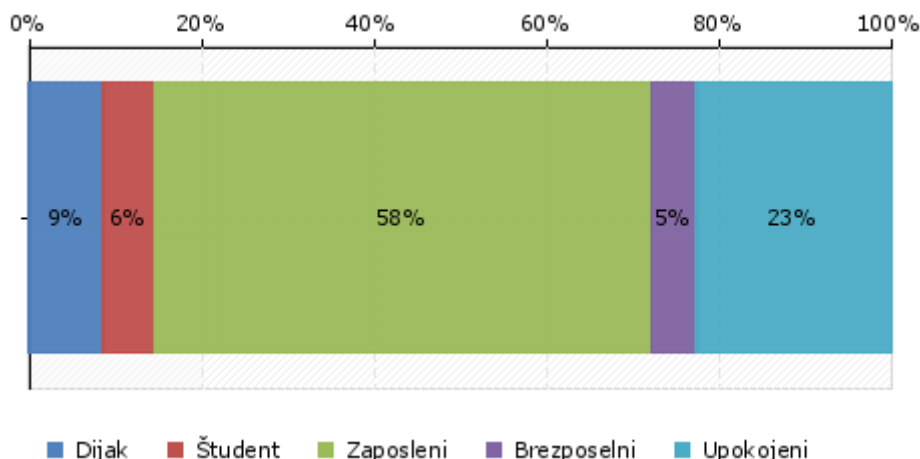

Slika 1: Starost anketirancev (n = 151)

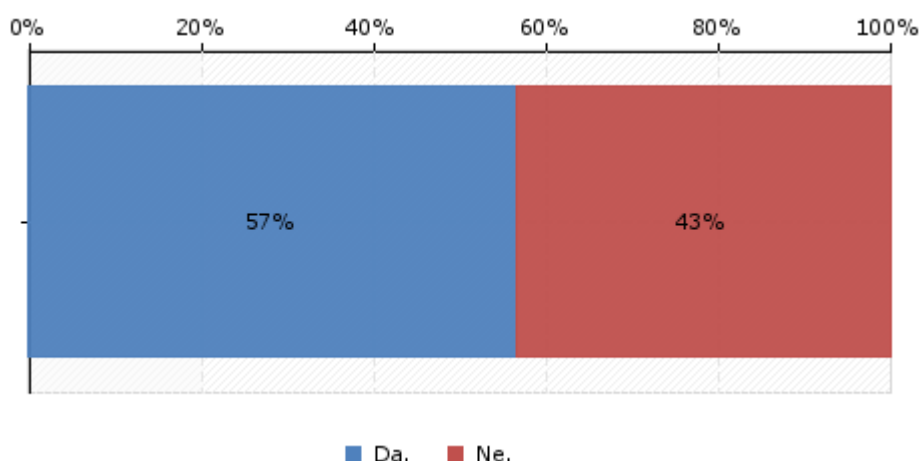
Slika 2: Izobrazba anketirancev (n = 151)

Več kot polovica vprašanih (58 %) je zaposlenih, sledi skupina upokojenih (23 %), dijaki, študenti in brezposelni predstavljajo le manjši del (Slika 3).

Slika 3: Status anketirancev (n = 151)

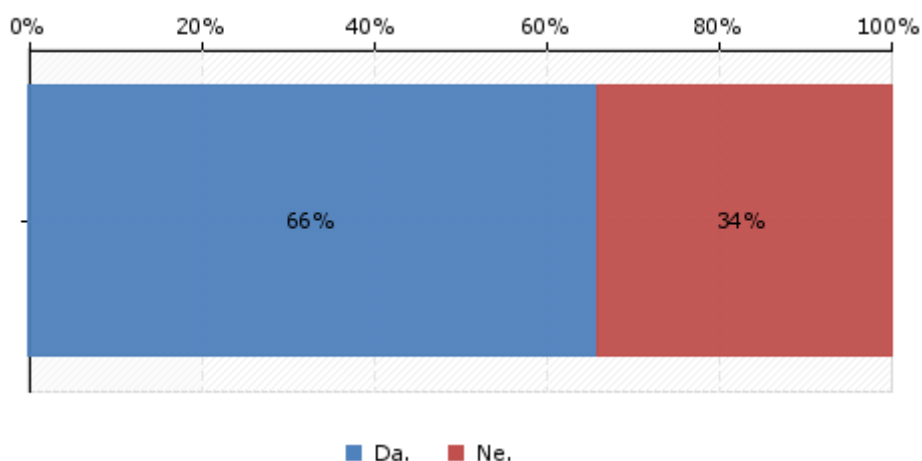
Anketiranci so pri prvem vsebinskem vprašanju odgovarjali na vprašanje o tem, ali so seznanjeni s tem, da jim OKC ponuja brezplačen dostop do različnih e-virov, pri čemer so bila nadaljnja vprašanja odvisna od vrste odgovora (če niso seznanjeni, jih nismo spraševali po uporabi). Nekaj več kot polovica (57 %) jih je odgovorilo, da so seznanjeni s ponudbo e-virov. V nadaljevanju smo tiste, ki niso seznanjeni, vprašali še po tem, ali bi želeli izvedeti več o ponudbi. Dve tretjini (66 %) bi jih želelo izvedeti več na spletni strani, 18 % bi se jih udeležilo skupinske predstavitve, za individualno svetovanje bi se odločili trije, manjšega dela vprašanih pa uporaba e-virov ne zanima (4 %).

Slika 4: Seznanjenost anketirancev z brezplačnim dostopom do e-virov, ki ga imajo kot člani OKC (n = 159)

V nadaljevanju smo tiste uporabnike, ki so seznanjeni s tem, da OKC ponuja dostop do e-virov, spraševali, ali so že uporabili katerega izmed njih. Dve tretjini sta odgovorili pritrdilno

in sta v nadaljevanju odgovarjali na vprašanja o pogostosti uporabe. Pri tistih uporabnikih, ki e-virov še niso uporabili, a so seznanjeni s ponudbo, so nas zanimali razlogi, zakaj jih niso uporabili. Kar 38 % jih je odgovorilo, da ne poznajo načina dostopa, a bi si želeli izvedeti več na spletni strani. 24 % jih uporaba e-virov ne zanima oziroma jih ne potrebujejo, nekaj bi se jih udeležilo skupinske predstavitve in le eden bi se odločil za individualno svetovanje. Med opisnimi odgovori pa smo prejeli še naslednje razloge: »uporaba drugih e-virov«, »dostop preko fakultete«, »prednost tiskanemu besedilu«, »neznanje angleščine«.

Slika 5: Uporaba vsaj enega izmed e-virov, do katerih imajo anketiranci dostop kot člani OKC (n = 88)

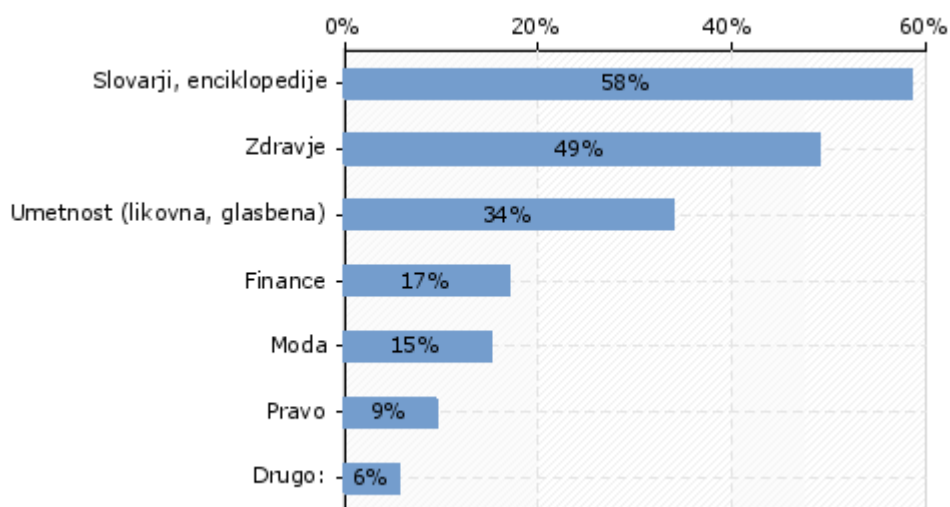
Kot že omenjeno, je e-vire do anketiranja že uporabilo 58 anketirancev (66 %), in te anketirance smo v nadaljevanju spraševali, kako pogosto uporabljajo katerega izmed e-virov, ki jih nudi OKC. Iz Tabele 4 je razvidno, da precej anketirancev večine virov še ni obiskalo ali jih obiskujejo le nekajkrat letno. Le storitev Biblos je vsaj enkrat že uporabila velika večina od anketirancev, sicer pa posameznih virov še nikoli ni obiskalo od 26 % do 62 % vprašanih. Najslabše obiskana sta portala Ebonitete (ki ga OKC ponuja šele slabo leto) ter portal FIND info, ki ju več kot polovica vprašanih še ni obiskala. Nekaj več kot tretjina anketirancev uporablja EbscoHost, Ebsco eBook Public Library Collection, arhiv časopisa Večer ter e-knjige Biblos nekajkrat letno, prav tako vsaj četrtnina nekajkrat letno uporablja GVIN, Ebonitete ter PressReader. Pogosta uporaba je zelo redka, najpogosteje (večkrat na mesec ali pogosteje) so vprašani uporabljali SSKJ (36 % večkrat na mesec ali pogosteje), Biblos e-knjige (24 % večkrat na mesec ali pogosteje) ter arhiv časopisa Večer (20 % večkrat na mesec ali pogosteje).

Tabela 4: Pogostost uporabe e-virov*

podvprašanja	odgovori							
	večkrat na teden	vsaj 1x tedensko	večkrat na mesec	vsaj 1x mesečno	nekajkrat letno	obiskal/a sem samo 1x	še nisem obiskal/a	skupaj
EbscoHost	1 (2 %)	1 (2 %)	5 (10 %)	5 (10 %)	18 (35 %)	3 (6 %)	18 (35 %)	51 (100 %)
Ebsco eBook ...	0 (0 %)	1 (2 %)	2 (4 %)	3 (6 %)	17 (35 %)	3 (6 %)	22 (46 %)	48 (100 %)
arhiv časopisa Večer	1 (2 %)	3 (6 %)	6 (12 %)	5 (10 %)	18 (35 %)	4 (8 %)	14 (27 %)	51 (100 %)
GVIN	1 (2 %)	0 (0 %)	3 (6 %)	7 (15 %)	12 (25 %)	6 (13 %)	19 (40 %)	48 (100 %)
Ebonitete	1 (2 %)	1 (2 %)	3 (6 %)	1 (2 %)	13 (27 %)	3 (6 %)	26 (54 %)	48 (100 %)
IUS info	1 (2 %)	0 (0 %)	2 (4 %)	5 (10 %)	11 (22 %)	8 (16 %)	22 (45 %)	49 (100 %)
FIND info	0 (0 %)	1 (2 %)	1 (2 %)	2 (4 %)	10 (21 %)	4 (9 %)	29 (62 %)	47 (100 %)
PressReader	2 (4 %)	0 (0 %)	2 (4 %)	5 (10 %)	12 (24 %)	5 (10 %)	23 (47 %)	49 (100 %)
SSKJ	3 (6 %)	7 (14 %)	8 (16 %)	4 (8 %)	11 (22 %)	4 (8 %)	13 (26 %)	50 (100 %)
Biblos e-knjige	4 (8 %)	1 (2 %)	7 (14 %)	7 (14 %)	17 (35 %)	6 (12 %)	7 (14 %)	49 (100 %)

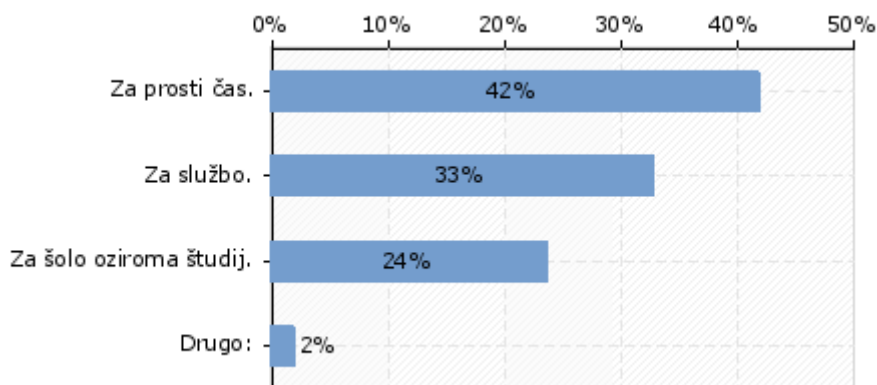
* s temno barvo so obarvane najvišje vrednosti za posamezen e-vir

Tudi anketirance, ki so že uporabili katerega izmed e-virov, smo vprašali, ali in kako bi želeli izvedeti več o uporabi e-virov. Za skupinsko predstavitev bi se jih odločilo 36 %, 27 % bi dodatne informacije želelo iskati na spletni strani, 29 % pa dodatnih informacij ne potrebuje. Zanimalo nas je še, katera vsebinska področja e-virov bi anketirancem še bila zanimiva oziroma bi jih želeli v ponudbi (Slika 6). Več kot polovici (58 %) bi bili zanimivi slovarji in enciklopedije, sledita področji zdravje (49 %) in umetnost (34 %), manj zanimanja pa bi bilo za področja financ, mode, prava in druga področja, kot sta npr. beletristika in zgodovina.

Slika 6: Področja e-virov, ki bi anketirance še zanimala v ponudbi OKC (n = 53)

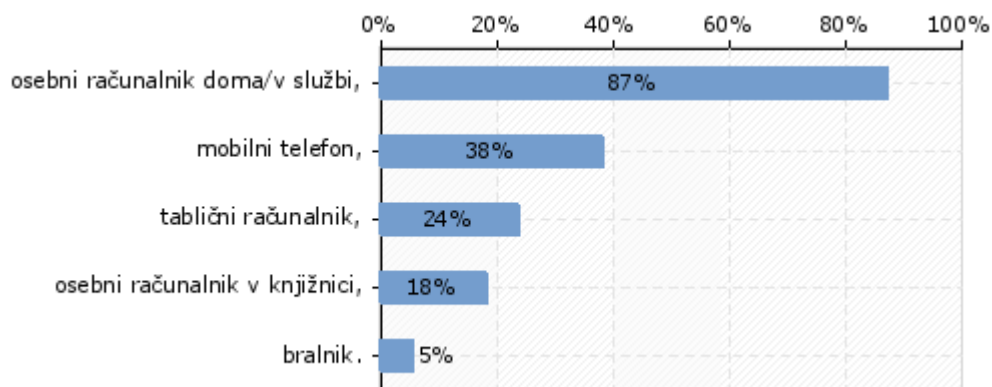
Uporabniki e-virov le-te največ uporabljajo za prosti čas (42 %), sledijo služba (33 %) in študij (24 %). En uporabnik je med *drugo* navedel še izobraževanje v času pokoja (Slika 7). Pri osebah s statusom študenta nas je zanimalo še, ali do e-virov dostopajo tudi v študijski oziroma visokošolski knjižnici, pri čemer smo prejeli zelo majhno število odgovorov. Po dva anketiranca uporabljata UM:NIK ter ScienceDirect, po eden uporabljajo Mrežnik, DiKUL in Cobiss, sicer pa so 4 študentje odgovorili, da do e-virov ne dostopajo nikjer drugje.

Slika 7: Namen uporabe e-virov (n = 55)

Za oblikovanje ponudbe e-virov nas je zanimalo tudi, v katerih jezikih bi uporabniki želeli uporabljati e-vire. V ta namen smo spraševali, v katerih jezikih anketirancem uporaba e-virov ne predstavlja težav. Od 55 anketirancev, ki so odgovorili na vprašanje, jih je poleg slovenščine (93 %) skoraj večina izbrala tudi angleščino (87 %), polovica jih je izbrala še hrvaščino/srbščino, nemščino le 11 %, ostale jezike pa le nekaj posameznikov (5 % ali manj).

Uporabniki e-virov do le-teh dostopajo iz različnih naprav: velika večina za dostop uporablja osebni računalnik doma ali v službi (87 %), sledi mobilni telefon (38 %), nato pa tablični računalnik (24 %), osebni računalnik v knjižnici (18 %), v manjši meri pa bralnik (le 5 %) (Slika 8).

Slika 8: Naprave, iz katerih anketiranci dostopajo do e-virov (n = 55)

V nadaljevanju so v tabelah predstavljeni rezultati med dvema spremenljivkama, ki smo ju primerjali za potrebe potrjevanja hipotez. Tabela 5 prikazuje povezanost med spremenljivkama starost anketirancev in uporaba e-virov. Uporabniki v starostnih skupinah med 31 in 40 let ter med 40 in 50 let so v veliki večini že uporabili katerega izmed e-virov. Ravno obratno je v starostni skupini nad 61 let, v kateri večina e-virov še ni uporabila.

Tabela 5: Uporaba e-virov glede na starostno skupino*

V katero starostno skupino spadate?	Ali ste že uporabili katerega izmed elektronskih virov, do katerih imate dostop kot član/ica Osrednje knjižnice Celje?		skupaj
	da	ne	
do 20 let	2	2	4
21–30 let	9	3	12
31–40 let	15	2	17
40–50 let	15	3	18
51–60 let	8	9	17
61 let ali več	4	10	14
skupaj	53	29	82

* obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

Tabela 6 primerja povezanost spremenljivk uporaba e-virov in status. Tukaj se je pokazalo odstopanje pri statusni skupini zaposleni, v kateri jih je večina (73 %) že uporabila katerega izmed e-virov. Ravno nasprotno je pri upokojenih, kjer jih 69 % še ni uporabilo e-virov.

Tabela 6: Uporaba e-virov glede na status*

Kakšen je vaš trenutni status?	Ali ste že uporabili katerega izmed elektronskih virov, do katerih imate dostop kot član/ica Osrednje knjižnice Celje?		Skupaj
	da	ne	
dijak	1	1	2
študent	4	1	5
zaposleni	41	15	56
brezposelni	2	1	3
upokojeni	5	11	16
skupaj	53	29	82

* obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

V Tabeli 7 je prikazana seznanjenost anketirancev s ponudbo e-virov v starostnih skupinah. Pokazalo se je odstopanje pri starostni skupini do 20 let, v kateri večina anketirancev (75 %) ni seznanjena, da lahko kot člani knjižnice brezplačno dostopajo do e-virov. Več kot polovica (55 %) anketirancev v starostni skupini 61 let in več prav tako ni seznanjena s ponudbo. Izstopa še starostna skupina med 51 in 60 leti, kjer je večina anketirancev (71 %) seznanjena s ponudbo e-virov.

Tabela 7: Seznanjenost z e-viri glede na starostno skupino*

V katero starostno skupino spadate?	Ali veste, da lahko kot član/ica Osrednje knjižnice Celje brezplačno dostopate do različnih elektronskih virov?		skupaj
	da	ne	
do 20 let	4	12	16
21–30 let	12	9	21
31–40 let	17	11	28
41–50 let	18	13	31
51–60 let	17	7	24
61 let ali več	14	17	31
skupaj	82	69	151

* obarvane celice kažejo odstopanja pri vrednostih rezidualov

Zanimalo nas je tudi, v kakšne namene anketiranci uporabljajo e-vire glede na status. Vsi štirje študentje, ki so odgovarjali na to vprašanje, e-vire večinoma uporabljajo za namene študija. Pri zaposlenih je uporaba razporejena, največ jih e-vire uporablja za prosti čas in za

službo. Med upokojenimi jih štirje uporabljajo e-vire za prosti čas, en odgovor pa smo prejeli »za izobraževanje v upokoju«.

Tabela 8: Uporaba e-virov glede na status in namen

		V kakšne namene večinoma uporabljate e-vire?			
		za prosti čas	za službo	za šolo oziroma študij	drugo
Kakšen je vaš trenutni status?	dijak	1	0	0	0
	študent	0	0	4	0
	zaposleni	15	18	8	0
	brezposelni	1	0	1	0
	upokojeni	4	0	0	1

4 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Prva hipoteza, ki smo jo postavili, se glasi: »Večina uporabnikov OKC ve, da lahko člani knjižnice brezplačno uporabljajo e-vire s storitvijo oddaljenega dostopa, vendar jih ne uporabljajo redno.« Trditev lahko na osnovi rezultatov ankete potrdimo, saj je več kot polovica vprašanih (57 %) odgovorilo, da so seznanjeni s tem, da knjižnica ponuja e-vire. Prav tako lahko potrdimo drugi del hipoteze. Čeprav je katerega izmed virov že uporabilo 66 % anketirancev od tistih, ki so seznanjeni z e-viri, je pogostost uporabe dokaj nizka. Rezultati ankete kažejo, da uporabniki le redko obiščejo katerega izmed e-virov, večinoma le nekajkrat letno ali pa jih še sploh niso obiskali.

V primerjavi z raziskavo v Goriški knjižnici Franceta Bevka (Kralj, 2015) so sodelujoči v naši raziskavi slabše seznanjeni s ponudbo e-virov (v OKC je le 57 % seznanjenih s ponudbo e-virov, v Goriški knjižnici pa 89 % vprašanih). Je pa uporaba e-virov na bolj primerljivi ravni, saj v Goriški knjižnici 56 % anketirancev navaja, da uporabljajo e-vire, v OKC pa jih uporablja 66 % odstotkov tistih, ki so seznanjeni s ponudbo e-virov¹. Med najbolj pogosto uporabljanimi viri sta v obeh knjižnicah Biblos in SSKJ (v Goriški knjižnici še portal

¹ V primeru raziskave OKC je bila anketa narejena z omejevanjem odgovarjanja, tako da tisti, ki niso bili seznanjeni s ponudbo e-virov, v nadaljevanju niso odgovarjali o uporabi e-virov, kar v raziskavi Goriške knjižnice ni bilo storjeno.

Dobreknjige.si). Rezultati iz raziskave, ki so jo opravili v NUK (Ambrožič, 2016) kažejo na to, da anketiranci pogosteje uporabljajo e-vire, saj tam le 27 % anketiranih e-virov še ni uporabilo pri svojem delu oziroma študiju.

Tisti anketiranci, ki ponudbe e-virov ne poznajo, so izrazili željo po tem, da bi izvedeli več (večinoma bi do informacij želeli dostopati na spletni strani), tako da zanimanje za uporabo e-virov obstaja, kar predstavlja potencial za nadaljnje delo. Tudi tisti, ki so že seznanjeni s tem, da knjižnica ponuja e-vire, bi si želeli o njih izvedeti več, in sicer največ bi jih to želelo izvedeti na skupinski predstavitvi, nekaj manj pa bi si več informacij želelo pridobiti na spletni strani. Le tretjina jih dodatnih informacij ne potrebuje. Iz rezultatov je torej razvidno, da je potrebno e-vire še dodatno predstaviti uporabnikom ali pa jih bolj jasno usmeriti na vire, ki so jim lahko v pomoč (knjižnica ima na spletni strani vodič za Ebsco Host, posamezni viri so na kratko opisani, prav tako so v knjižnici na voljo zloženke za Ebsco Host in Rastemo z e-viri, ki kratko predstavijo vse e-vire). Knjižnica tudi enkrat letno nudi individualno predstavitev e-virov v okviru tedna slovenskih splošnih knjižnic, skupinske predstavitve pa v zadnjem času ni bilo.

Druga hipoteza trdi, da mlajši odrasli (stari do 40 let) e-vire uporabljajo v večji meri kot starejši odrasli in upokojnenci (stari 41 let in več). Takšno starostno grupiranje smo izbrali, ker smo predvidevali, da bodo tisti, ki so tako rekoč odrasli z računalniki, bolj »domači« z uporabo e-virov. Na osnovi rezultatov ankete hipoteze ne moremo potrditi, saj so se glede na vrednosti rezidualov pokazala odstopanja le v skupinah starih od 31 do 40 let in starih nad 61 let. V prvi starostni skupini se kažejo odstopanja v pozitivno smer (večja uporaba), samo dva vprašana sta odgovorila, da e-virov še nista uporabila. V starostni skupini nad 61 let pa so uporabniki e-virov le štirje in kar 10 je takšnih, ki e-virov še niso uporabili. Rezultati raziskave kažejo, da je tudi v starostni skupini starih od 41 do 50 let enako število uporabnikov e-virov kot v razred nižji starostni skupini, večja razlika v negativno smer se prične kazati šele pri starih nad 51 let. Pri pogostosti uporabe posameznih e-virov smo znotraj posameznih starostnih skupin prejeli premalo odgovorov, da bi jih lahko analizirali. Razlika med uporabo se je torej pokazala pri najstarejših anketirancih, tako da lahko potrdimo hipotezo, da odrasli (stari do 51 let) e-vire uporabljajo v večji meri kot starejši odrasli (stari nad 61 let).

Pri analizi rezultatov je presenetil podatek, da kar 12 od 16 oseb v starostni skupini do 20 let ni bilo seznanjenih s tem, da jim kot članom knjižnice pripada tudi dostop do e-virov. Pri vseh ostalih starostnih skupinah se odstopanje v tolikšni meri ni pokazalo. V zajetem vzorcu se je za najbolj seznanjeno izkazala skupina starih med 51 in 60 let.

Pokazalo se je še eno zanimivo odstopanje, in sicer pri uporabi e-virov in statusu anketirancev. Opazna je razlika med zaposlenimi in upokojenci, pri čemer pri prvih tretjina ne uporablja e-virov, pri upokojencih pa jih le tretjina uporablja e-vire, kar se sklada tudi s starostnimi skupinami, ki smo jih omenjali prej.

Hipoteze 3, ki se glasi »Uporabniki knjižnice e-vire uporabljajo predvsem za namene študija.«, ne moremo potrditi. Uporaba e-virov za študij oziroma šolo je namreč šele na tretjem mestu po namenu uporabe, za prostim časom in za službenimi nameni. To je glede na vzorec sicer razumljivo, saj je med odgovori le 6 % oseb s statusom študenta. Med tistimi, ki so odgovorili, da uporabljajo e-vire v OKC, so bili namreč le štirje študenti, vendar pa prav vsi štirje e-vire uporabljajo za namene študija. Število študentov, ki so odgovarjali na anketna vprašanja, je občutno premajhno, da bi iz tega lahko sklepali zaključke. V največji meri so na anketo odgovarjali zaposleni in ti so glede na odgovore tudi v največji meri uporabniki e-virov, ki jih nudi OKC, uporabljajo pa jih za službo in prosti čas. Za pridobitev bolj zanesljivih podatkov bi potrebovali večji vzorec študentov. Študente smo spraševali tudi po tem, ali do e-virov dostopajo tudi iz svoje študijske oziroma visokošolske knjižnice, pri čemer jih je nekaj odgovorilo pritrdilno, vendar zaradi majhnega števila odgovorov (7) ne moremo delati zaključkov.

Pri zadnji hipotezi, tj. Hipotezi 4, smo predvidevali, da uporabniki do e-virov dostopajo iz različnih naprav, saj knjižnica ponuja tako e-vire, ki se lahko prebirajo na računalnikih, tablicah in mobilnih telefonih, ter e-knjige, ki se lahko prebirajo tudi na namenskih bralnikih. Rezultati so pokazali, da uporabniki do e-virov dejansko dostopajo z uporabo različnih naprav, saj smo od 55 posameznikov, ki so odgovarjali na to vprašanje, prejeli 95 odgovorov (možnih je bilo več odgovorov). V povprečju torej vsak uporabnik dostopa do e-virov iz 1,72 naprave.

OKC je z anketo pridobila nekaj koristnih podatkov za delo vnaprej. Statistični podatki kažejo na dokaj slabo uporabo e-virov v preteklih dveh letih, vendar pa se uporaba veča iz leta v leto, kar je vsekakor spodbudno. Anketa je prav tako nakazala, da bi si uporabniki o e-virih želeli izvedeti več. Sicer so seznanjeni s ponudbo e-virov, a očitno niso znali pridobiti podrobnejših informacij o njih. OKC bo zato v prihodnje morala več pozornosti nameniti izobraževanju uporabnikov in seznanjanju s ponudbo e-virov. Možno je pripraviti obsežnejša spletna navodila in ponuditi kakšno skupinsko predstavitev. V načrtu je tudi namenski obrazec na spletni strani, na katerem bi se lahko uporabniki prijavi na individualno svetovanje, ki ga sicer knjižnica že zagotavlja, a ni posebej oglaševano. Posebno pozornost bi bilo potrebno nameniti tudi mladim (starim do 20 let), ki so se v anketi izkazali za najmanj seznanjene s ponudbo e-virov. To se lahko stori z obširnejšo predstavitvijo ponudbe v okviru projekta Rastem s knjigo ali pa ob vpisu novih študentov in dijakov v knjižnico.

Rezultati ankete so pokazali, da anketiranci e-vire najpogosteje uporabljajo za prosti čas in službo, tako da bi OKC lahko razširila ponudbo v tem delu (uporabniki so izrazili željo po slovarjih, enciklopedijah, zdravstvenih temah in umetnosti), pri čemer so viri lahko slovenski ali angleški. Zanimivo bi bilo podrobneje raziskati potrebe študentov in tudi brezposelnih, ki smo jih v vzorcu zajeli zelo malo. Obojim bi lahko bili e-viri v pomoč pri izobraževanju. Področje e-virov potrebuje nekaj dodatne pozornosti in promocije, da bodo lahko člani bolje seznanjeni s ponudbo in da bodo lahko našli kaj zase tudi v e-knjižnici, tako da lahko le-ta postane še pomembnejši del celotne ponudbe knjižnice. Ko so uporabniki doma sami za računalnikom ali na mobilni napravi, težje sežemo do njih, kot se to lahko stori v knjižnici, tako da je smiselno tudi v nadaljnje z anketnim vprašalnikom ali kako drugače ugotavljati potrebe uporabnikov glede e-virov.

5 VIRI IN LITERATURA

Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V Šauperl, A. (Ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23-52). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Ambrožič, M. (2015). Kakovost in vrednost knjižnice v očeh uporabnikov: študij uporabnikov Narodne in univerzitetne knjižnice. *Knjižnica*, 59 (1-2), 95-125.

Ambrožič, M. (2016). *Uporaba in zadovoljstvo uporabnikov z elektronskimi viri in storitvami NUK: zbirno poročilo o rezultatih ankete 2015*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 4. 7. 2017 s spletne strani: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-PL5MT64H>

Baruchson-Arbib, S. in Bronstein, J. (2002). A View to the Future of the Library and Information Science Profession: A Delphi Study. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53 (5), 397-408.

Bisnode. (2017a). Gvin.com. Pridobljeno 22. 6. 2017 s spletne strani: <https://www.bisnode.si/produkti-in-resitve/gvincom/>

Gorman, M. (2003). Collection development in interesting times: a summary. *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*, 27 (4), 459-462.

ISBD(ER) : mednarodni standardni bibliografski opis elektronskih virov. (2000). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

IUS Software. (2017a). Portal IUS-INFO. Pridobljeno 22. 6. 2017 s spletne strani: <http://www.iusinfo.si/Produkti/Besedilo.aspx?Id=NP03>

IUS Software. (2017b). Portal FinD-INFO. Pridobljeno 22. 6. 2017 s spletne strani: <http://www.iusinfo.si/Ostalo/oProduktih.aspx?id=FINDINFO>

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Johnson, S., Evensen, O. G., Gelfand, J., Lammers, G., Sipe, L. in Zilper, N. (2012). *Key Issues for E-Resource Collection Development: A Guide for Libraries*. International Federation of Library Associations and Institutions. Pridobljeno 23. 6. 2017 s spletne strani: <https://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/electronic-resource-guide-2012.pdf>

Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije; Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kralj, M. (2015). *Uporaba e-virov v Goriški knjižnici Franceta Bevka*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2017). COSEC. Pridobljeno 8. 8. 2017 s spletne strani: <http://cosec.nuk.uni-lj.si/>

Osrednja knjižnica Celje. (2017a). Podatkovne zbirke z dostopom na daljavo. Pridobljeno 22. 6. 2017 s spletne strani: <https://www.knjiznica-celje.si/e-knjiznica/podatkovne-zbirke-z-dostopom-na-daljavo>

Osrednja knjižnica Celje. (2017b). E-knjižnica Biblos. Pridobljeno 22. 6. 2017 s spletne strani: <https://www.knjiznica-celje.si/e-knjiznica/e-knjiznica-biblos>

Program izvajanja posebnih nalog osrednje območne knjižnice za leto 2017. (2017). Pridobljeno 23. 6. 2017 s spletne strani: https://www.knjiznica-celje.si/images/OOK_poziv_obrazec_2017_usklajen.pdf

Programsko in finančno poročilo za leto 2016. (2017). Celje: Osrednja knjižnica Celje. Pridobljeno 4. 9. 2017 s spletne strani: https://moc.celje.si/images/Datoteke/Seje_Mestnega_Sveta/MANDAT_2014_2018/19_red_seja_MSMOC_23_5_2017/ODD/JZ_OKC/LP_JZ_OKC_2016.pdf

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Prva bonitetna agencija (2017). Ebonitete.si. Pridobljeno 18. 10. 2017 s spletne strani: <http://www.ebonitete.si/onas.aspx>

Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje za obdobje 2015–2020. (2015). Celje: Osrednja knjižnica Celje.

Videc, A. (2010). *Digitalna knjižnica Osrednje knjižnice Celje.* Celje: Mestna občina, Oddelek za družbene dejavnosti.

Vidmar, S. in Kavčič, P. (2016). *Rastem z e-viri.* Nova Gorica: Goriška knjižnica Franceta Bevka.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15.

PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni!

Osrednja knjižnica Celje poleg gradiva, ki si ga lahko izposodite domov, svojim članom nudi tudi brezplačen dostop do elektronskih virov, e-knjig in baz podatkov. V naslednji anketi vas sprašujem o tem, koliko poznate in koliko uporabljate te e-vire. Rezultate bom uporabila v raziskovalni nalogi, ki jo pripravljam za strokovni izpit, s pridobljenimi podatki pa bo tudi knjižnica pridobila vpogled v uporabo e-virov in vaše mnenje. Anketa je anonimna in kratka, reševanje vam bo vzelo približno 2 do 3 minute. Za vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Lea Očko

Z izpolnjevanjem pričnete tako, da kliknete na gumb Naslednja stran.

Q1 - Ali veste, da lahko kot član/ica Osrednje knjižnice Celje brezplačno dostopate do različnih elektronskih virov (EbscoHost, Večer, Gvin, Ebonitete, IUS info, FIND info, PressReader, SSKJ, Biblos)?

- Da.
 Ne.

IF (1) Q1 = [2] (Ne)

Q2 - Bi želeli izvedeti več o ponudbi elektronskih virov?

- Ne, uporaba e-virov me ne zanima.
 Želel/a bi izvedeti več na skupinski predstavitvi.
 Želel/a bi izvedeti več na individualnem svetovanju.
 Želel/a bi izvedeti več na spletni strani.
 Drugo:

IF (2) Q1 = [1] (Da)

Q3 – Ali ste že uporabili katerega izmed elektronskih virov, do katerih imate dostop kot član/ica Osrednje knjižnice Celje (EbscoHost, Večer, Gvin, Ebonitete, IUS info, FIND info, PressReader, SSKJ, Biblos)?

- Da.
 Ne.

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (3) Q3 = [2] (Ne)

Q4 - Zakaj e-virov niste uporabili?

- Uporaba e-virov me ne zanima oziroma jih ne potrebujem.
 Načina dostopa ne poznam, a si želim izvedeti več na skupinski predstavitvi.
 Načina dostopa ne poznam, a si želim izvedeti več z individualnim svetovanjem.
 Načina dostopa ne poznam, a si želim izvedeti več na spletni strani.
 Drugo:

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q5 - Kako pogosto uporabljate naslednje e-vire?

	Večkrat na teden	Vsaj 1x tedensko	Večkrat na mesec	Vsaj 1x mesečno	Nekajkrat letno	Obiskal/a sem samo 1x	Še nisem obiskal/a
EbscoHost	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ebsco eBook public	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Večkrat na teden	Vsaj 1x tedensko	Večkrat na mesec	Vsaj 1x mesečno	Nekajkrat letno	Obiskal/a sem samo 1x	Še nisem obiskal/a
library collection							
arhiv časopisa Večer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GVIN	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ebonitete	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IUS info	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
FIND info	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PressReader	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SSKJ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Biblos e-knjige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q6 - V kakšne namene večinoma uporabljate e-vire?

- Za prosti čas.
 Za službo.
 Za šolo oziroma študij.
 Drugo:

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q7 - Iz katerih vseh naprav dostopate do e-virov:

Možnih je več odgovorov

- osebni računalnik doma/v službi,
 osebni računalnik v knjižnici,
 tablični računalnik,
 mobilni telefon,
 bralnik.

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q8 - Bi si želeli izvedeti več o e-virih in njihovi uporabi?

- Da, na skupinski predstavitvi.
 Da, z individualnim svetovanjem.
 Da, na spletni strani.
 Ne, dodatnih informacij ne potrebujem.
 Drugo:

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q9 - Katera področja e-virov bi vas še zanimala oziroma bi si jih želeli v ponudbi? (vprašanje ni obvezno)

Možnih je več odgovorov

- Slovarji, enciklopedije
 Umetnost (likovna, glasbena)
 Moda

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- Zdravje
- Finance
- Pravo
- Drugo:

IF (2) Q1 = [1] (Da)

IF (4) Q3 = [1] (Da)

Q10 - V katerih jezikih vam uporaba e-virov ne povzroča težav oziroma v katerih jezikih bi uporabljali e-vire? (Če bi npr. e-vire uporabljali le v slovenščini, izberite le ta jezik)

Možnih je več odgovorov

- slovenščina,
- angleščina,
- nemščina,
- italijanščina,
- hrvaščina/srbščina,
- Drugo:

XSPOL - Spol:

- Moški
- Ženski

XSTAR2a4 - V katero starostno skupino spadate?

- do 20 let
- 21 - 30 let
- 31 - 40 let
- 41 - 50 let
- 51 - 60 let
- 61 let ali več

XIZ1a23 - Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- Manj kot srednja šola
- Srednja šola
- Višja šola
- Visoka šola ali 1. bol. stopnja
- Univerzitetni program ali 2. bol. stopnja
- Magisterij znanosti
- Doktorat

XDS2a4 - Kakšen je vaš trenutni status?

- Dijak
- Študent
- Zaposleni
- Brezposelni
- Upokojeni

IF (5) XDS2a4 = [2] (Študent)

Q11 - Ali do e-virov dostopate tudi preko katere študijske/visokošolske knjižnice? (vprašanje ni

Očko, L. Poznavanje in uporaba elektronskih informacijskih virov: primer uporabnikov Osrednje knjižnice Celje. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

obvezno)

- Da.
- Ne.

IF (5) XDS2a4 = [2] (Študent)

Q12 - Do katerih e-virov dostopate? (vprašanje ni obvezno)

Možnih je več odgovorov

- UM:NIK (univerzitetni iskalnik)
- Mrežnik
- DiKUL
- Academic Search Complete
- ScienceDirect
- SpringerLink
- Drugo:

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje!

Če želite o e-virih izvedeti več, si lahko ogledate opise na spletni strani ([kliknite tukaj](#)), ali pa se oglasite v knjižnici, kjer vam bomo predstavili posamezne vire, dostop in način uporabe.